

Зовнішні чинники впливають на макрорівні не лише суто на насильство в сім'ї. Нині в Україні спостерігаються вкрай негативні тенденції у демографічній сфері, які можуть у майбутньому послабити національну безпеку, суттєво ускладнити ситуацію з наповненням бюджету тощо. Спеціалісти з гендерних досліджень висувують тезу про кризу маскулінності (зміна традиційних ролей чоловіків, вчинення ними злочинів, зловживання алкоголем, зниження середньої тривалості життя, зокрема в Україні). Однак у кризовому соціумі будь-яка людина, незалежно від статевої належності, не може повною мірою реалізувати свої здібності. Об'єктивні чинники опосередковано можуть впливати на стан особи, підсилюватися в індивідуальній свідомості правопорушників, створюючи низку внутрішніх (суб'єктивних) чинників насильства в сім'ї.

Макрофактори насильства в сім'ї впливають на переважну більшість сімей в Україні. Крім того, існують мікрофактори, що обумовлюють конфлікти в певних сім'ях. При складанні узагальненої моделі ми намагалися взяти до уваги досягнення різноманітних вітчизняних та зарубіжних наукових проєктів, де перевірялася статистична значимість тих чи інших факторів (за допомогою аналізу таблиць сполучення та регресійних логіт-моделей).

Назаренко І. О.,

слухач V курсу Кіровоградського
відділення ННІЗДН Національної
академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СУБ'ЄКТОМ

Кваліфікація злочинів зі спеціальним суб'єктом полягає у встановленні всіх ознак, які характеризують особу як спеціального суб'єкта злочину, поряд із сукупністю об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину.

Аналізуючи ознаки спеціального суб'єкта для кваліфікації злочину, слід зазначити, що в літературі досить усталеною вважається точка зору, згідно з якою значення ознак спеціального суб'єкта для кваліфікації злочину неоднаково [1, с. 104-105].

Так, в окремих випадках відсутність ознак спеціального суб'єкта злочину повністю виключає кримінальну відповідальність (наприклад, розділи, присвячені військовим злочинам і злочинам у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг).

Дослідження специфіки ознак спеціального суб'єкта злочину, закріплених у кримінальному законодавстві, передбачає:

- виділення ключових, інтегруючих особливостей видових і нормативних ознак спеціального суб'єкта;
- конкретизація спеціальних ознак стосовно до конкретного випадку;
- визначення характеристик розподілу ознак спеціальних суб'єктів у складах з бланкетними диспозиціями.

При конструюванні законодавцем норм Особливої частини Кримінального Кодексу України, окремі ознаки спеціальних суб'єктів злочинів закріплюються або в якості кваліфікуючих ознак, або зазначаються в привілейованих складах злочинів.

Так, кваліфікуючі ознаки злочину, які визначаються властивостями суб'єкта злочину, вказують на підвищену суспільну небезпеку як самого діяння, так і особи, яка його вчинила. До таких ознак законодавець, як правило, відносить попередню судимість і вчинення особою злочину повторно. Вважається, що повторність і рецидив вказують на більш високу ступінь суспільної небезпеки вчиненого діяння, виступаючи спеціальним ознакою суб'єкта злочину в силу тієї обставини, що вони обумовлені особистими властивостями винного – його негативною соціальною характеристикою.

Дійсно, сукупність соціальних, психологічних, фізіологічних властивостей особистості повинна бути розглянута в якості обставин, що впливають на вид і розмір покарання, але не є ознаками складу злочину. Так, І.І. Карпець зазначав, що соціальні, психологічні та біологічні властивості особи, яка вчинила злочин, не можуть виступати в якості ознак суб'єкта злочину [2, с. 120]. Зазначеним властивостям особистості відводиться роль або обставин, які можуть бути враховані в якості пом'якшуючих чи обтяжуючих, або взагалі не мати ніякого юридичного значення.

Певною мірою це положення знайшло відображення у ст. 35 КК України, де встановлено, що повторність, сукупність і рецидив злочинів враховуються при кваліфікації злочинів та призначенні покарання, при вирішенні питання щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності та покарання.

Відомо, що до ознак суб'єкта злочину відносяться властивості особистості винного, що визначають його моральний і соціально-політичний вигляд, ступінь його суспільної небезпеки: вчинення злочину особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів (ч. 2 ст. 152 КК України); наявність судимості (ч. 3 ст. 296 КК України) тощо.

В якості позитивних ознак особистості законодавець закріплює ознаки загального суб'єкта злочину: осудність і вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. В якості позитивних можуть виступати ознаки, що характеризуються ознаками спеціального суб'єкта. Наприклад, фізіологічна ознака (стать) передбачається в якості спеціальної ознаки суб'єкта злочину, передбаченого ст. 117; ч.2 ст.135 КК України.

Аналогічним чином законодавець закріплює особливі риси, що характеризують особистість спеціального суб'єкта злочину з негативної сторони. Так, при притягненні особи до кримінальної відповідальності, раніше судимого за вчинення конкретного злочину, суд вказує на певні соціально-психологічні властивості особистості та їх стійкий соціально-негативний характер. Саме в таких випадках законодавець надає окремим властивостям особистості юридично значиму якість, тобто визначає їх в якості ознак спеціального суб'єкта злочину. На цій підставі негативні соціально-психологічні властивості особистості злочинця, закріплені в конкретному складі злочину, підвищуючи суспільну небезпеку вчиненого діяння, визнаються в якості кваліфікуючих ознак складу злочину.

Визнання законодавцем того, що негативні соціально-психологічні властивості особистості злочинця впливають на ступінь суспільної небезпеки діяння в бік її збільшення, виражається в тому, що КК України встановлює більшу міру покарання для осіб, яким притаманні такі негативні ознаки. Так, наприклад, вчинення крадіжки без кваліфікуючих ознак (ч.1

ст.185 КК України) тягне покарання у виді штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років, а ті самі дії, вчинені повторно (ч.2 ст.185 КК України), виключають можливість призначення іншого покарання, окрім арешту на строк від трьох до шести місяців, обмеження волі або позбавленням волі на строк до п'яти років.

Аналогічний підхід ставлення до ознак спеціального суб'єкта злочину зберігається при конструюванні законодавцем привілейованих складів злочинів. В основу виділення нечисленних привілейованих складів законодавцем приймаються фізіологічні спеціальні ознаки, які дають можливість розглядати злочин, вчинений при пом'якшуючих обставинах (наприклад, ст. 117 КК України).

Таким чином, для постановки під кримінально-правову охорону суспільних відносин необхідно не тільки заподіяння шкоди суспільним відносинам, а й наявність спеціального суб'єкта як певної умови притягнення особи за вчинення кваліфікованого складу злочину.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що спеціальним суб'єктом злочину визнається особа, яка володіє поряд із загальними ознаками суб'єкта, додатковими ознаками, передбаченими Особливою частиною Кримінального кодексу. Це може впливати як на кваліфікацію злочину, так і на призначення покарання.

Використані джерела:

1. Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений. – М., 1984. – 184 с.
2. Карпец И.И. Проблема преступности. – М., 1969. – 240 с.